

אוניברסיטת חיפה

החוג ללימודי ישראל - "מדינת ישראל ויהדות זמננו" – תכנית לתואר שני בשנה

מסלול ללא תזה (מסלול ב)

תכנית לימודים מובנית, קמפוס הנמל

מבוא

תופעת האנטישמיות הינה עתיקת יומין ומופיעה באו לידי ביטוי בהיסטוריה העולמית החל בימי יוון העתיקה, עבור בימי הביניים וכלה בעת החדשה. בשיח הישראלי והיהודי נהוג פעמים רבות לייחס את התופעה לעבר ולטעון כי אין לה ביטויים משמעותיים בימינו. עם זאת, מבט מפוכח על המתרחש כיום בעולם יצביע על כך שאנו ניצבים בפני גל חדש של אנטישמיות בתצורה מודרנית, שייחודה מתבטא בהקשרים של מדינת ישראל. שיתוף פעולה בין גורמים שונים מביא לידי כך שבשנים האחרונות היינו עדים לעלייה חסרת תקדים בהיקפי האנטישמיות בצרפת, בבריטניה ובמזרח אירופה. פעילות זו חוצה גבולות והיא באה לידי ביטוי גם במדינות דרום אמריקה ואף בארצות הברית, שבה 75% מהסטודנטים היהודים בקמפוסים מעידים על כך שהם חוו אנטישמיות או היו עדים לה בשנה החולפת.

בתחום המחקר וההוראה באוניברסיטאות בעולם ניתן למצוא חוקרים רבים ותוכניות לימוד רבות העוסקות ביהדות, ובכלל זה באנטישמיות. יחד עם זאת, רוב תכניות המחקר ותכניות הלימוד הקיימות מתרכזות באנטישמיות הקלאסית ואינן עוסקות באנטישמיות החדשה או בחקר הדה-לגיטימציה של ישראל, שהן תופעות חדשות יחסית. אלה זוכות להתייחסות בעיקר מצד גורמים ממשלתיים, קהילות יהודים בארץ ובעולם וארגונים אזרחיים רבים, אך העיסוק האקדמי בהן אינו מפותח דיו ואף שולי. על מנת למלא חוסר זה במחקר ובהוראה, אנו מציעים תכנית לימודים חדשה לתואר השני, שנועדה לבחון את נושא האנטישמיות החדשה בפרספקטיבה אקדמית ומחקרית.

מטרת התכנית

המטרה היא ליצור תכנית אקדמית-מחקרית עבור סטודנטים מהארץ ומהעולם המתעניינים באנטישמיות המודרנית, לצרכי מחקר והוראה. במסגרת התכנית, ירכשו משתתפיה כלים אקדמיים ותיאורטיים לדיון, עיסוק וחקר התופעה. במהלך לימודיהם ייחשפו המשתתפים למגוון תחומי לימוד, כגון:

- לימודי ישראל בעת החדשה
- הציונות ומתנגדיה
- הכרת תולדות הסכסוך הישראלי-פלסטיני והישראלי-ערבי.
- האנטישמיות הקלאסית, האנטישמיות המודרנית, והאנטישמיות החדשה
- הקונפליקט המזרח תיכוני בתקשורת הבינלאומית וטקטיקות לוחמת הסייבר בארץ ובעולם.

כללי

1. תכנית מיוחדת לתואר שני, במסלול ללא תזה. משך הלימודים 3 סמסטרים (א', ב', קיץ).
2. הלימודים יתקיימו בימי חמישי, בין השעות 20.00-08.30, בקמפוס הנמל.
3. תכנית הלימודים הינה מובנית והקורסים אינם ניתנים לבחירה.
4. על כל התלמידים להגיש שתי עבודות סמינריוניות ולהיבחן בבחינת גמר.

קהל היעד

התוכנית מיועדת לאלה המעוניינים לחקור, ללמד, לחנך, לעסוק בפעילות ציבורית, לאנשי תיירות, לעובדי הממשל והחברה האזרחית, למתנדבים ופעילים חברתיים מהארץ ומהעולם העוסקים זה מכבר בתופעת האנטישמיות החדשה בשטח, במדיה, ברשתות החברתיות ומעל במות שונות. התכנית מתאימה לקהל מגוון של סטודנטים שלמדו במסגרת לימודי ה.ב.א תכנים העוסקים בתולדות העם היהודי, היישוב ומדינת ישראל. לדוגמא בוגרי החוגים לתולדות ישראל, לימודי ארץ-ישראל, מחשבת ישראל, היסטוריה כללית, היסטוריה של המזרח התיכון סוציולוגיה, תקשורת, מדע המדינה ולימודים כלליים.

תנאי קבלה

1. המועמדים מחויבים בתואר ראשון בציון 76 לפחות ממוסד אקדמי מוכר ע"י המל"ג.
2. מועמדים שאינם עונים על דרישות הקבלה של החוגים המשותפים בתכנית, יהיו חייבים, כמקובל, בקורסי השלמה בהיקף שייקבע על ידי ועדות המ.א, של שני החוגים ובאישור הדיקן ללימודים מתקדמים.

חובה לעמוד בתנאי הקבלה האוניברסיטאיים, עפ"י דרישות פרטניות עבור כל סטודנט, כפי שמופיעות בהודעת הקבלה הרשמית מטעם אוניברסיטת חיפה (אנגלית וציון מעבר).

* תכנית הלימודים ושמות המרצים כפופה לאישור המרצים ונתונה לשינויים בהתאם להחלטת החוג ולשיקוליו.

תקציר הקורסים לדוגמא

1. ציונות: תיאוריה ופוליטיקה –

בקורס שלפנינו נבחן את אחת התופעות המדיניות המרתקות ביותר בעידן המודרני – תחייתה של הלאומיות היהודית בארץ-ישראל לאחר 2000 שנות גלות. המסגרת הכרונולוגית של הקורס משתרעת על פני כ-100 שנה: למן אמצע המאה ה-19 ועד הקמתה של מדינת ישראל ב-1948. במסגרת זו נעמוד על פועלם של מבשרי הציונות במחצית המאה ה-19: אלקלעי, קלישר והס שקדמו בדור שלם להופעה של הציונות ההמונית, נבחן את הביטויים הארגוניים הראשונים של תנועת שיבת ציון בשלהי המאה ה-19, ונתחקה אחר הזרמים השונים שהתהוו בציונות למן ראשית המאה ה-20: המדינית של הרצל ונורדאו, המעשית של פינסקר והסינטטית של וייצמן, כמו גם תתי-הזרמים שנוצרו: הסוציאליסטית, הרביזיוניסטית, הדתית והרוחנית.

2. **הציונות ומתנגדיה –**קורס זה עוסק בוויכוח העמוק שהתקיים (ועודו מתקיים) בין התנועה הציונית לבין זרמים וגופים אחרים שערערו עליה. מטרתו של הקורס היא לבחון את סוגיית ההתנגדות לציונות באורח אקדמי תוך איתור התמורות היסודיות שחלו במערכת היחסים בין התנועה הציונית לבין המתנגדים לה, מראשית קיומה של התנועה הציונית ועד ימינו אנו. הניסיון להבין את חילוקי הדעות בין ציונים למתנגדיהם בעבר, עשוי לסייע להבהרת מושגים נפוצים גם היום בשיח הציבורי בחברה הישראלית.

3. **קרקעות והתיישבות כשורש הסכסוך הישראלי פלסטיני –**מטרת הקורס לעמוד על היחסים שהתפתחו בין האוכלוסייה המקומית לבין האוכלוסייה היהודית המהגרת על רקע התלות ברכישת קרקעות לביסוס ההתיישבות היהודית החדשה. הסטודנטים יתוודעו למורכבותו של הנושא החל מדיני הקרקעות בחקיקה העות'מאנית, דרך הבעלות על הקרקע, זכויות הקניין, פינוי האריסים וזכויות השימוש במקורות המים. המשתתפים ינתחו את המציאות המורכבת ויבחנו כיצד הפכה שאלת הקרקע משאלה קיומית לשאלה לאומית וייבחן כיצד התמודד שלטון המנדט עם טענת הנישול. המשתתפים יעריכו את השפעתה של שאלת הבעלות על הקרקע וההתיישבות היהודית על התהוותו של הסכסוך הישראלי פלסטיני.

4. **דה לגיטימציה למדינות ועמים כתחום מחקרי ישראל והסכסוך הישראלי-פלסטיני** מעוררים זה זמן רב עניין בקרב הקהילה הבינלאומית. יחד עם זאת, נדמה שבשנים האחרונות הפעילות האנטי-ישראלית עלתה מדרגה ומצאה ביטויים שונים: עלייה בגילויי אנטישמיות, שיח אנטי-ציוני בוטה והתפתחותה של תנועה אזרחית גלובאלית הקוראת להשיט חרם על ישראל בזירה הבינלאומית. הקורס יבחן לעומק את מרכיבי שלושת התופעות הללו תוך שילוב החומר הנלמד עם דוגמאות אקטואליות בזמן אמת. מטרת הקורס להקנות לסטודנטים ידע תיאורטי ומעשי לגבי מעמדה של ישראל בזירה הבינלאומית, וכן לתרגל כלים לניתוח מחקרי בוחן באמצעות הגישות, התיאוריות והאסטרטגיות שיילמדו. בסוף הקורס ידרשו הסטודנטים לכתוב עבודת סמינר מקיפה בנושא לבחירתם מבין הנושאים שהוצגו ונידונו בכיתה.

5. **ישראל, הפלסטינים והעולם הערבי: בין עימות לחיפוש אחר פתרון** - הקורס יעניק לסטודנט תמונה רחבה של ההתפתחויות ונקודות המפנה במערכות היחסים המורכבות בין התנועה הציונית ולאחר מכן מדינת ישראל למדינות ערב והפלסטינים. לאורך הקורס נעמוד על חשיבותם של אירועים היסטוריים שהובילו התפתחויות פוליטיות משמעותיות. הסטודנט יחשף למערכות הכוח ולעמדות השונות של הגורמים המעורבים בסכסוך הישראלי-ערבי. הקורס יקנה כלים שיאפשרו להעמיק את ההבנה של ההקשרים בין התפתחות הסכסוך והיחסים הישראליים-ערביים לבין התהליכים והתנאים בזירות הפוליטיות הפנימיות הישראליות והפלסטיניות ובזירה הבין ערבית.

6. **סיקור הקונפליקט המזרח תיכוני בתקשורת הבינלאומית – הקונפליקט המזרח תיכוני נמצא במרכז סדר היום העולמי במהלך העשורים האחרונים. מטרת קורס היא לעסוק בשאלה כיצד מסוקר קונפליקט זה בתקשורת העולמית מאז קום המדינה והאם באמת דימוי ישראל מעוות בתקשורת זו כטענת דוברים ישראליים רשמיים. במקביל יעשה ניסיון להבין איזה גורמים יוצרים את ההבדל בסיקור אירועי הקונפליקט בתקשורת האמריקאית, האירופית והערבית והתייחסות כלי תקשורת אלה לגילויי אנטישמיות או לקידומה. לאחר ניתוח הסיקור יוקדשו מאמצים להבין באיזה אסטרטגיות תקשורת בחרו הצדדים המעורבים כדי להשפיע על דימויים התקשורתי ועל דעת הקהל העולמית.**

7. **מאנטישמיות ישנה לחדשה: רקע, אידאולוגיה ומניעים – האנטישמיות החדשה היא תופעה ייחודית ומרתקת, שלא ניתן להבינה באמצעות כלי הניתוח ומסגרות הדיון הישנים בלבד. ערש הולדתה בליבה של המחשבה הפוסטמודרניסטית והפרוגרמה הפוליטית של הכוחות הפרוגרסיביים במערב, ויחד עם זאת היא נטועה עמוק ביחס קדמוני עוין כלפי היהודים. הקורס יבקש להתמקד במקורותיה של תופעת האנטישמיות החדשה ולבחון שאלות כדוגמת: מה בין אנטישמיות חדשה לישנה, מה בין הטרופוביה, קסנופוביה, גזענות ואנטישמיות, מה בין אסלאם רדיקלי, שמאל רדיקלי ואנטישמיות, מתי ביקורת על ישראל היא לגיטימית ומתי היא הופכת לאנטישמיות ומנגד, מה בין ביקורת לגיטימית לניסיונות השתקה באמצעות שימוש ברטוריקה האנטישמית.**

8. **אנטישמיות באירופה לאחר מלחמת העולם השנייה** - קורס יעסוק ביחסי ישראל מדינות אירופה לאחר מלחמת העולם השנייה בדגש על שנות החמישים והשישים. הקורס יתמקד ביחסים הכלכליים, התרבותיים, הצבאיים והדיפלומטיים בין המדינות השונות (בעיקר צרפת, גרמניה ובריטניה אך גם הצעה למזרח). כל זאת לאור היחסים המורכבים בעקבות השואה, המנדט הבריטי והמלחמה הקרה.

9. **שינוי עמדות והתמודדות עם סטריאוטיפים ודעות קדומות –** מושג העמדה הוא אחד המושגים המרכזיים ביותר בפסיכולוגיה. הפסיכולוגים רואים בעמדה מנבא חזק להתנהגות, ולכן ריכוז מאמצים רבים בחקירתו. מסיבה זו גם תחומים אחרים כגון סוציולוגיה, חינוך, ותקשורת. בקורס זה ירכשו הסטודנטים ידע על מושג העמדה עם דגש על

עמדות סטריאוטיפיות, בין קבוצתיות וקסנופוביות. כמו כן יילמדו הסטודנטים כיצד עמדות באות לידי ביטוי במו"מ וכיצד תקשורת בין אישית משחקת תפקיד חשוב בתהליך זה.

10. **אסטרטגיות בהתמודדות ממשלות, קהילות וארגונים עם האנטישמיות לסוגיה** - הקונפליקט המזרח תיכוני נמצא במרכז סדר היום העולמי במהלך העשורים האחרונים ובעקבותיו נמשכת הפעילות אנטישמיות כנגד יהודים וכן כנגד הציונות ומדינת ישראל מאז הקמתה. מטרת הקורס היא לעסוק בשאלה כיצד ניתן להתמודד עם תופעות אלה בצורה יעילה יותר ולהבין אילו אסטרטגיות עובדות ואילו לא. לאחר ניתוח תופעות אלה בעולם יוקדשו מאמצים להבין איזה אסטרטגיות בחרו גורמים שונים בישראל להילחם איתן מאז 1948. מטרת הקורס היא לבחון את פעילות גופים יהודים וגופי ההסברה שהוקמו במהלך השנים וכן לבדוק האם וכיצד ניתן לשפר את פעילותם על סמך הניסיון של מדינות אחרות והידע המחקרי-אקדמי שהצטבר בתחום.

11. **מלחמת סייבר, מדיה חדשה ודיפלומטיה דיגיטלית** – בעידן הפייק ניוז, כל אחד הוא לא רק יוצר תוכן, אלא לוחם פסיכולוגי. האנטישמיות הנאצית שהייתה כבולה בשנות ה-40 של המאה ה-20 לגרמניה, מוצאת כיום את מקומה בכל מקום, על בסיס התקשורת החדשה. במציאות הנוכחית של רשתות חברתיות וטלפונים חכמים ניתן לרתום את ההמונים לצורך קידום רעיונות ומעשים ולצורך מאבק באנטישמיות החדשה. מטרת הקורס היא להציג את כלי השפעה ברשת בהיבט יישומי.

12. **תקשורת ודעת קהל בישראל** - הקורס מיועד להקנות תשתית מושגי יסוד בתקשורת, פרסום ויחסי ציבור, ולדון בתיאוריות המרכזיות בתחום. במהלך הקורס נבחן את יחסי הציבור כמקור מידע לעיתונאים ולקובעי מדיניות, נדון באסטרטגיות ובטקטיקות יח"צ המשמשות לקידום רעיונות, עמדות, התנהגויות ומקומות, ולצורך טיפול במצבי משבר, כולל היבטים של יעילות ואתיקה. כמו כן, נעסוק ביחסים המורכבים בין ארגוני יח"צ ופרסום לבין העיתונאים וארגוני המדיה; בהשפעה ההולכת וגדלה של התוכן השייווקי על תכני המדיה; ובשימוש הגובר במדיה החדשה וברשתות החברתיות להעצמת השפעתם של ארגוני היח"צ מאחורי הקלעים.